

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

Наталія ТЕРЕС

ІСТОРИЧНА ТУРИЗМОЛОГІЯ

*Навчально-методичний комплекс для
для здобувачів освіти денної форми навчання*

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітній рівень: другий (магістерський)
Освітньо-наукова програма: Історичне туризмознавство
Вид дисципліни: обов'язкова

КИЇВ – 2024

Терес Наталія Володимирівна. Історична туризмологія. Для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня ОНП «Історичне туризмознавство». К., 2024. 56 с.

Затверджено на засіданні кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Протокол № 13 від 27 травня 2024 року.

Затверджено навчально- методичною комісією історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Протокол № 7 від 07 червня 2024 року.

Затверджено вченою радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Протокол № від 11 червня 2024 року.

ЗМІСТ

I. Мета і завдання навчальної дисципліни	3
II. Організація оцінювання	8
III. Структура навчальної дисципліни	13
IV. Тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної роботи	14
а. Змістовий модуль 1	14
б. Змістовий модуль 2	23
V. Екзаменаційні завдання.	33
VI. Рекомендована література та Інтернет-ресурси	36

I. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Мета дисципліни «Історична туризмологія» полягає у формуванні знань про науково-методологічні основи історичної туризмології як міждисциплінарного навчального курсу, узагальнення теоретичних концепцій про взаємозв'язок історії й туризму; розкриття туризму як специфічного гуманітарного та соціально-економічного інституту; ознайомлення з категоріальним апаратом історичної туризмології; систематизацію наукових підходів до визначення феномену історії в туризмі. Важлива увага приділяється діалектичному зв'язку між теорією та історико-культурними практиками туризму; вивченню основних інституцій – ретрансляторів і хранителів історичної пам'яті; отриманню знань щодо організації туристичного процесу для опанування екскурсійною справою.

Предметом історичної туризмології є теоретично узагальнені знання про взаємозв'язок історії, особистості й туризму.

Дисципліна «Історична туризмологія» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-наукового рівні «Магістр» спеціальності 032 «Історія та археологія», освітньо-наукової програми «Історичне туризмознавство». Вона безпосередньо пов'язана з курсами «Туристичне краєзнавство», «Музейний туризм», «Екскурсологія» та спрямована на формування у здобувачів комплексного уявлення про головний зміст історичного контенту туристичної галузі. Дисципліна має комплексний і міждисциплінарний характер, базується на попередньо отриманих знаннях з історії України, всесвітньої історії, етнології та краєзнавства, дозволяє зрозуміти можливості реалізації базових знань з історії в практичній діяльності, екскурсійній та туристичній справі.

Завдання (навчальні цілі) дисципліни «Історична туризмологія» полягають у забезпеченні цілісних знань про особливості даного аспекти туризмології, розкритті наявного потенціалу дисципліни та її перспективних

можливостей; умінні застосовувати отриманні знання при дослідженні взаємозв'язків та взаємозалежностей історії, соціуму й туризму.

Світоглядний аспект дисципліни полягає у популяризації «Історичної туризмології» як важливого інструменту теоретичного осмислення процесів, пов'язаних з розвитком туристичної сфери в конкретно-історичних умовах суспільного розвитку, взаємозв'язку культурного надбання людства та туристичної складової, потребами збереження історичної пам'яті та розширенням можливостей суспільних інституцій у використанні наявного потенціалу з метою створення нових туристичних продуктів; покращення загальної державної та регіональної політики з метою розвитку історико-культурної складової іміджу країни, областей, історичних міст і сіл, що впливає на зростання соціально- економічного добробуту населення.

Навчальна дисципліна «Історична туризмологія» сприяє виробленню у студентів професійних навичок, необхідних для роботи в туристично - екскурсійній та краєзнавчій сфері (Табл. 1).

Результати навчання за дисципліною «Історична туризмологія»

Таблиця 1.

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати основні поняття та визначення, особливість структури історичної туризмології.</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>контрольна робота ЗМ1</i>	5%
1.2	<i>Знати основні етапи історії туризму та здобутки туризмознавчих наукових шкіл.</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>контрольна робота ЗМ2</i>	5%
2.1	<i>Вміння аналізувати основні проблеми</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>усне опитування</i>	20%

	<i>історичної туризмології як соціогуманітарної науки.</i>		<i>ЗМ1</i>	
2.2	<i>Вміння інтерпретувати пам'яттєвий контекст туризмології.</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>усне опитування ЗМ2</i>	<i>20%</i>
3.1	<i>Навички та вміння розробляти і виконувати тематичні дослідження, інтерпретувати дані та робити висновки.</i>	<i>самостійна робота</i>	<i>есе, реферат ЗМ1</i>	<i>5%</i>
3.2	<i>Удосконалювати навички та вміння щодо формування нового туристичного продукту історико-культурного змісту, нових напрямків дослідження історичної складової туризмології.</i>	<i>самостійна робота</i>	<i>есе, реферат ЗМ2</i>	<i>5 %</i>
4.1	<i>Здатність критично використовувати наукові бази даних та інші відповідні джерела інформації для дослідження тем з історичної туризмології.</i>		<i>екзамен, перше питання</i>	<i>20%</i>
4.2	<i>Приймати й обґрунтувати рішення щодо розробки новацій з проблем історичної туризмології та нести відповідальність за аналіз і висновки на основі принципів доброчесності та норм професійної етики.</i>		<i>екзамен, друге питання</i>	<i>20%</i>

Представлені результати відповідають програмним результатам навчання, визначеним Міністерством освіти України у нормативному документі «Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський рівень). Магістр. 03. Гуманітарні науки. 032 «Історія та археологія» (2021 р.). (Табл. 2).

**Співвідношення результатів навчання дисципліни
з програмними результатами навчання**

Таблиця 2.

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)							
	1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2
<i>ПРН 1. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми історичної туризмології, критично оцінювати стан проблеми та результати новітніх досліджень.</i>	+		+	+	+	+	+	+
<i>ПРП 8. Проведення дослідної роботи – аналізу змісту історико-туризмознавчого компонента у туристичній сфері.</i>			+	+	+	+	+	+
<i>ПРН 18. Розробляти тематику та наукову концепцію історико-культурних туристичних проектів.</i>					+	+	+	+

II. ОРГАНІЗАЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ.

Оцінювання впродовж семестру :

1. Контрольна робота з тем ЗМ1: РН 1.1 — 5 балів/ 4 бали*.
  2. Контрольна робота з тем ЗМ2: РН 1.2.— 5 балів/ 4 бали.
  3. Індивідуальне завдання 1: РН 3.1. – 5 балів/ 4 бали.
  4. Індивідуальне завдання 2: РН 3.2. – 5 балів/ 4 бали.
  5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ1): РН 2.1. – 20 балів/ 12 балів.
  6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 2.2. – 20 балів/ 12 балів.
  7. Підсумкова контрольна робота (екзамен) Р.Н. 4.1., 4.2. – 40 балів / 20 балів.
- * максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, індивідуальне завдання, есе, реферати) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Зміст курсу поділений на два змістові модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів і завершується рейтинговим контролем (модульною роботою) рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. До змістового модулю 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 4; до змістового модулю 2 (ЗМ2) – теми 5 –9.

Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів: 1) роботу на семінарських заняттях, 2) виконання індивідуальних завдань (есе/реферат), 3) за модульні контрольні роботи; 4) підсумкову контрольну роботу (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів / мінімум – 40 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум – 40 балів / мінімум – 20 балів. Результати навчальної

діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою. (Табл. 3).

**Загальна схема оцінювання
результатів навчальної діяльності студента.**

Таблиця 3.

Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Підсумкови й контрольна робота / екзамен
Історичний контекст туризмології як соціогуманітарної науки.			Історична туризмологія: напрямки, установи й інститути			
30 залікових балів (max) / 20 залікових балів (min)			30 залікових балів(max)/ 20 залікових балів (min)			40 балів (max) / 20 балів (min)
Самостійна робота (виконання індивідуаль ного завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуальн ого завдання)	Семінари	Модульний контроль	
5 max/ 4 min	20 max/ 12 min	5 max/ 4 min	5 max/ 4 min	20 max/ 12 min	5 max/ 4 min	

Пояснення до Таблиці 3. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять, оцінювання індивідуальних завдань (рефератів, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента **під час кожного семінару** (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від **1 до 4 балів**. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 1-2 бали;
- логіка викладення 0.5 балів;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 0.5 балів.

Виконані індивідуальні завдання (реферат, есе) студент подає викладачеві не на останньому семінарі до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1 (реферат 1/есе 1)** (остання декада жовтня) і **Індивідуальне завдання 2 (реферат 2 /есе 2)** (остання декада листопада).

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу.

Критерії оцінки Індивідуального завдання 1; 2 (есе/ реферат):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 5 балів;
- тема розкрита неповно 3-4 бали;
- реферат суто компілятивного рівня 2 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1 бал.

Теми рефератів /есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада вересня).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МКР 1, МКР 2)**.

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій або тестовій формі. Тест містить 10 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0.5 бали. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 5 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

Підсумкове оцінювання проводиться у формі екзамену.

Умовою допуску до екзамену є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – 40 балів.

Форма проведення екзамену – письмова, *види завдань* – завдання, які потребують розгорнутих відповідей.

Екзаменаційний білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Приклад критеріїв оцінювання відповіді одного питання екзаменаційного білету представлено у Таблиці 4.

Критерії оцінювання відповіді 1 питання екзаменаційного білету.
Таблиця 4.

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	19-20 балів
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	16-18 балів
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	13-15 балів
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	10-12 балів
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	7-9 балів
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	4-6 балів
Відповідь має значні помилки	1-3 бали

Максимальна кількість балів, які може отримати студент на екзамені – **40 балів**; мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **20 балів** (Табл. 5.).

Таблиця 5.

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) екзамен	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>40</i>	<i>20</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Шкала відповідності оцінок

Таблиця 6.

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Не задовільно / Fail	0-59

III. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історична туризмологія»

Назва теми	Кількість годин		
	лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Історичний контекст туризмології як соціогуманітарної науки.			
Тема 1. Історичний контекст туризмології як науки. Основні поняття та визначення.	2	2	8
Тема 2. Історія світової туризмознавчої науки.	2	4	16
Тема 3. Історія світового туризму: характеристика основних етапів.	2	2	8
Тема 4. Практична (публічна) історія й туризм.	2	2	8
<i>Модульна контрольна робота 1</i>	1		
Змістовий модуль 2. Історична туризмологія: напрямки, установи й інститути.			
Тема 5. Історична пам'ять і туризм.	2	2	8
Тема 6. Музейний простір в туризмі .	2	2	8
Тема 7. Бібліотуризм в сучасній туристичній практиці.	2	2	8
Тема 8. Архіви й туризм.	2	2	8
Тема 9. Екскурсологія як туризмологічна наука.	2	2	8
<i>Модульна контрольна робота 2</i>	1		
РАЗОМ	20	20	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

лекції – 20 год.,

семінари -20 год.,

самостійна робота – 80 год.

IV. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТУРИЗМОЛОГІЇ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ НАУКИ.

ТЕМА 1 . ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТУРИЗМОЛОГІЇ ЯК НАУКИ. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ (12 год.)

«Туризмологія» та «історична туризмологія»: спільне і відмінне. Методологічний фундамент концепцій туризму XIX – XX століть: економічні, соціологічні, правові, етико-психологічні, педагогічно-освітні та ін.). Дворівневий характер розвитку історичної туризмології: 1) постановка проблем, формулювання ідей, розроблення теоретичних моделей і концепцій; 2) праксеологія культурного та історичного туризму, узагальнення складових.

Туризмोगрафія. Характеристика зарубіжної та вітчизняної історіографії. Джерела вивчення. Ключові терміни – концепти.

Туризм як інструмент пізнання історії та формування світогляду. Історія й туризм. Туризм і збереження історико-культурної спадщини. Пізнавальні й освітні цілі туризму. Туризм в системі національно-патріотичного виховання. Історична складова культурного, меморіального, діаспорного, воєнного туризму. Концепція «особливого історичного почуття» як головної туристичної мотивації (Х. Шподе).

Семінарське заняття 1 (2 год.)

1. Історичні закономірності суспільного розвитку і туризм. Історичні детермінанти туризму.
2. Дисциплінарні кластери туризму. Історичний компонент туристського знання.
3. Концепція «особливого історичного почуття» як головної туристичної мотивації (Х. Шподе).

Завдання для самостійної роботи (8 год.):

1. Туризм як соціальний та економічний феномен: історичні паралелі та компаративний аналіз.
2. Історичний контекст туризму. Історія як базова складова туристичної діяльності.
3. Формування просторової мобільності в історичній перспективі.
4. Підготувати есе на тему: «Історія і туризм: концептуальне поєднання та співвідношення».

Рекомендована література:

1. Біль М. М. Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика : монографія. Львів : ПАІС, 2018. 392 с.
2. Бордун О., Романів П. Системна класифікація туризмознавства : наукові традиції та сучасні виклики. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2019. Вип. 53. С. 59–69.
3. Божко Л.Д. Туризм як соціокультурний феномен: історія і сучасність (середина XIX – початок XXI ст.): монографія. Харків: Лідер, 2017. 304 с.
4. Любіцева О.О., Бабарицька В.К. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 335 с.
5. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології : навч. посіб. К.: Ніка –Центр, 2005. 316 с.
6. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму / В.К. Федорченко та ін. Київ: Академія, 2013. 368 с.
7. Феномен туризму: розмаїття сенсів : монографія / за ред. О. О. Красноручького, Н. І. Моїсєєвої. Харків : Вид-во «Стильна типографія», 2019. 252 с.

ТЕМА 2. ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ТУРИЗМОЗНАВЧОЇ НАУКИ (12 ГОД.).

Еволюція поглядів на туризм. Осмислення подорожей в античній філософії. Інтерпретація подорожей в теології Середньовіччя. Подорожі в Новий час. Ф. Бекон «Про подорожі».

Періодизація становлення туризмознавства. Міждисциплінарність туристського наукового дискурсу. Дослідження туризму наприкінці XIX століття.

Наукові туризмознавчі школи в Європі. *Швейцарська, австрійська і німецька наукові туризмознавчі школи*. Туризм як «інший громадський рух» в поглядах німецького вченого І. Коля (1841). Проблема туристичного районування і політико-адміністративного поділу в працях І. Страднера (1881). Аналіз трансформаційного значення «гостьового промислу» для поселенської інфраструктури в дослідженнях австрійського вченого К. Шпютца. З. Енгельман і початок статистичних досліджень в туризмі. Дослідження Тиролю в працях Й. Ангерера (1881). Історія туризму в періодизації В. Фрейлера.

Французька туризмознавча школа. Р. Бланшар і його праця «Туризм у французьких Альпах» (1924). Дослідження туризму Ж. Мьєже. Французька школа географії людини. Туризм і повсякденність: школа Анналів. М. Бретон-Жирар і концепція індивідуалізації туристичного споживання. Серж Перро, Жиль Делез, Пьер Фелікс Гватарі: їх внесок у розвиток туризмології.

Американська наукова школа. Т. Веблен і його праця «Теорія класу, що розслабляється» (1899). Рекреаційне природокористування в дослідженнях К. Мак Мері і Р.М. Брауна. Конструкція «нової цивілізації відпочинку», «досугополісу».

Інфраструктура відпочинку. Застосування системного моделювання в дослідженні туристичних потоків (Дж. Еліс). Дослідження соціальної психології в туризмі (С.С. Плог). Управлінський підхід в теорії Р.В. Батлера. Синергічна природа знань про туризм. «Ромашка» Дж. Джафарі.

Польська туризмознавча школа. Географія туризму С. Лещицького.

Науково-дослідні центри Європи і Америки, що спеціалізуються на дослідженні туризму.

Розвиток туризмознавчих досліджень в Україні.

Семінарське заняття 2. (2 год.)

1. Осмислення феномену подорожей: від античної філософії до Нового часу.
2. Характеристика основних періодів становлення науки про туризм.
3. Історія формування наукових туризмознавчих шкіл в Європі (Швейцарія, Австрія, Німеччина, Франція, Велика Британія).
4. Історія розвитку туризмознавчих досліджень в США.
5. Українська туризмознавча школа.

Завдання для самостійної роботи (8 год.):

1. Внесок представників французької науки у розвиток туризмології: Serge Perreault (Серж Перро), Gilles Deleuse (Жиль Делез), Pierre- Félix Gauttari (Пьер Фелікс Гватарі), Raoul Blanchard (Рауль Бланшар), Jean Mieges (Жан Мьєж), Pierre Defert (Пьер Деферт) (за вибором студента).
2. Історія дослідження туризму в країнах Східної Європи (за вибором студента).
3. Міжнародні наукові організації: Міжнародна академія по туризму (Academie Internationale du Tourisme, АІТ, 1951, Монако); Міжнародний союз туристських організацій, Всесвітні конференції з туризму UNWTO та ін.

Рекомендована література:

1. Абрамов В. В. Конспект лекцій з дисципліни Туризмологія. Харків. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 71 с.
2. Божко Л.Д. Генезис та еволюція наукового туристського дискурсу. Вісник Харківської державної академії культури. 2012. Вип. 37. С. 56-66.
3. Божко Л.Д. Історіографія досліджень з туризму за доби незалежності України. Вісник ХДАЕ. 2014. Вип. 43. С. 47- 55.
4. Васильчук В. Туризмологія в Україні та світі: історіографія дослідження. Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія: Історія, економіка, філософія. 2020. № 25. С. 56-72.

5. Герасименко В. Г. Місце теорії туризму в структурі туризмології. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму*. 2012. № 7. С. 60-69.
6. Дімова Л. С. Туризмологія Франції в спецкурсі «Туристичний потенціал франкомовних країн» (для магістрів спеціальності 242 Туризм). *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*. 2022. 27(1(40)), 144–154.
7. Самохвал О.О. Туристична освіта німецькомовних країн Західної Європи: ретроспектива та сучасний стан: монографія. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. 556 с.
8. Самохвал О.О. Тенденції розвитку туристичної освіти в Швейцарії: історичний огляд та сучасні реалії. *Молодий вчений*. 2018. №9. С. 69–73.
9. Самохвал О.О. Туристична освіта Німеччини, Австрії та Швейцарії: історична ретроспектива та сучасний стан: навч. посіб. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 108 с.
10. Туризм у ХХІ столітті: виклики та реагування [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27 листопада 2020 р.] / упор. В. Винниченко. К, 2020. 214 с.
11. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: навч. посібник. К.: Вища школа, 2002. 195 с.
12. UN Tourism: веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org/un-tourism-academy>.

ТЕМА 3. ІСТОРІЯ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ: ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ЕТАПІВ.

(22 ГОД.)

Періодизація туризму. *Історія туризму від найдавніших часів до середини ХІХ ст.* Особливості мобільності та еволюція засобів пересування. Географічна (територіальна) мобільність. Топографія та етнічні характеристики ландшафтів. Антропологічний вимір мобільності. Особливості споживання базових ресурсів під час мобільності. Зовнішні та внутрішні чинники мобільності суспільств. Поняття «туристична мобільність».

Політичні, соціально-економічні, культурні та релігійні чинники мобільності. Торгівля і розвиток міжнародних сполучень. Світові торговельні шляхи: Середземномор'я – колыска морської торгівлі. Великий шовковий шлях, *Viae Romanae* – римська система шляхів. Середньовічні торговельні маршрути Ганзи. Шляхове сполучення Імперії Інків. Транссахарські торговельні маршрути. Шляхи світової работоргівлі.

Міжнародні торговельні шляхи в епоху глобалізації і цифровізації. Всесвітня торгова організація (ВТО).

Подорожі та відкриття в епоху Середньовіччя (V–перша половина XV століття). Розвиток паломництва. Хрестові походи. Мандри та Великі географічні відкриття у другій половині XV – XVIII ст. Світові торговельні компанії як «локомотиви» пізнання світу. (Британська Ост-Індійська компанія (1600), Голландська Ост-Індійська компанія (1602), Данська Ост-Індійська компанія (1616), Португальська Ост-Індійська компанія (1628), Французька Ост-Індійська компанія (1664), Австрійська Ост-Індійська компанія (1717), Шведська Ост-Індійська компанія (1731). Вест-Індійські торгові компанії.

Масовий туризм середини XIX століття – початку XXI століть. Еволюція форм дозвілля і поява нових туристичних пропозицій. Формування туристичного бізнес-середовища. Маркетингові та рекламні стратегії розвитку.

Еволюція системи гостинності. Історія готельної справи.

Розвиток транспорту в епоху Промислової революції. Транспортне сполучення, розширення та вдосконалення транспортних послуг в туризмі.

Семінарське заняття 3 (2 год.)

1. Мобільність як основа розвитку людського суспільства.
2. Теорії торгівлі і туризм. Сучасні концепції туризму.
3. Культурна спадщина Сходу як надбання Європи. Паломництво і Хрестові походи. Держави хрестоносців (Єрусалимське королівство, Антіохіське князівство, Едейське і Триполійське графства).
4. Світові торговельні компанії як «локомотиви» пізнання світу. Історія торгових товариств епохи колоніального панування.
5. Туристичне відкриття нових країн і континентів XV – XIX ст.: експедиції, наукові й практичні результати.

Завдання для самостійної роботи (8 год.):

1. Історія транспорту та використання його в туризмі (морський, автомобільний, залізничний, авіаційний) (за вибором студента).
2. Вест-Індійські торгові компанії як «локомотиви» туризму: (Голландська Вест-Індійська компанія 1621 – 1792), Данська Вест-Індійська компанія (1659 – 1776), Французька Вест-Індійська компанія (1664 – 1674), Шведська Вест-Індійська компанія (1787 – 1805) (за вибором студента).

3. Туристичне відкриття Австралії й Океанії (Л. де Торрес, В. Янсзон, А. Тасман, Дж. Кук); Африки (експедиція Д. Лівінгстона), Північної та Південної Америки; Індії (експедиція Ч. Дарвіна), Арктики (Дж. де Лонг, Ф. Нансен) та ін. (за вибором студента).

Рекомендована література:

1. Мальська М.П., Рутинський М.Й., Паньків Н.М. Туризм у міжнародному та національному вимірах. Історія і сучасність: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 117с .
2. Brenner, Robert (1993). *Merchants and Revolution: Commercial Change, Political Conflict, and London's Overseas Traders, 1550–1653*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
3. [East India Company | Definition, History, & Facts](https://web.archive.org/web/20200910045538/https://www.britannica.com/topic/East-India-Company). *Encyclopedia Britannica*. Archive. URL: <https://web.archive.org/web/20200910045538/https://www.britannica.com/topic/East-India-Company>
4. Farrington, A. (2002). *Trading Places: The East India Company and Asia 1600–1834*. The British Library Publishing Division.
5. Kenneth, Andrews, R. (1985). *Trade, Plunder, and Settlement: Maritime Enterprise and the Genesis of the British Empire, 1480–1630*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
6. Roos, D. (23 October 2020). *How the East India Company Became the World's Most Powerful Monopoly*. URL: <https://www.history.com/news/east-india-company-england-trade>.

Семінарське заняття 4 (2 год.)

1. Реалізація концепції «Туризму для відпочинку» (від початку 1800-х років). Символи туризму класу «люкс». «Новий світ» туристичних послуг.
2. «Перша революція: Розкіш і обслуговування (1961 –1980 рр.)». «Золотий вік» гостинності. Лідери індустрії («Four Seasons», мережа «Savoy» та ін.). Зіркові стандарти розкоші та обслуговування.
3. «Друга революція: сегментація готельних ринків (1981 – 2000)». Концепція «Дизайн-готелю».
4. «Третя революція: Digital Distribution» (від середини 1990-х років)». Індустрія гостинності в епоху інтернет-технологій Система Expedia Microsoft та ін.

Завдання для самостійної роботи (8 год.):

1. Концепція кауч-серфінгу AirnBbB і Booking.com
2. Нові технології в індустрії гостинності на початку XXI ст.

3. Підготувати есе по темі: «Індустрія гостинності – філософія, орієнтована на людину». Гостинність – «це розвага гостей або мандрівників без винагороди, з добротою і щедрістю», /“*Entertainment of guests or strangers without reward or with kind and generous liberality*” (Princeton definition).

Рекомендована література:

1. Кузнецова Н.М. Основи економіки ресторанного і готельного господарства: навч. посіб. К.: Ін-т туризму ФПУ, 1997. 172 с.
2. Мальська М.П., Паньків Н.М., Ховалко А. Б. Історія розвитку туризму: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2016. 117с.
3. Rachael, M. J., (2013) Spas and Seaside Resorts in Kent, 1660–1820, Theses of Doctor of Philosophy, The University of Leeds. URL: https://etheses.whiterose.ac.uk/5857/1/Johnson_RM_History_PhD_2013.pdf
4. Susini, F. 2018. From the Grand Tour to the Grand Hotel: The Birth of the Hospitality Industry in the Grand Duke of Tuscany between 17th and 19th century. *Architectural Histories*, 6(1):3, pp. 1–10, DOI: <https://doi.org/10.5334/ah.193>

ТЕМА 4. ПРАКТИЧНА (ПУБЛІЧНА) ІСТОРІЯ Й ТУРИЗМ (12 ГОД.)

Публічна історія й туризм. «Історія для туристів»: емоційний, розважальний, автентичний та репрезентативний зміст. «Історія про туристів»: історичний та антропологічний контекст. «Історія від туристів»: історія переміщень і відвідувань. Туристи як очевидці подій, фіксатори повсякденності. Задоволення, документування та збереження історій туристів. «Історія місця» в туризмі. «Переживання минулого» в туристичній практиці.

Проблемні питання туристичного використання історії: некритичне висвітлення, дезінформація, комерційне та прибуткове використання, інсценування вражень. «Дейснiзацiя» туризму.

Сувенiрна iндуcтpія: туристичний контекст. Традиційні українські сувеніри.

Семінарське заняття 5 (2 год.)

1. Публічна історія й туристи: форми взаємодії.
2. Туристи як очевидці подій, фіксатори повсякденності. Задоволення, документування та збереження історій туристів.
3. Народні художні промисли й сувенірні бренди в туризмі(XX – XXI ст.).

Завдання для самостійної роботи (8 год.)

1. Туристичні сувеніри: пам'яттєвий, пізнавальний та економічний контекст. Аналіз сувенірного ринку окремої туристичної дестинації (за вибором студента).
2. Підготувати есе по темі: «Подорожі – найкраща освіта для розумної людини» (В. Гете).
3. Підготувати есе по темі: «С. Коул: Публічна історія як суміш історії для публіки, про публіку та від публіки».

Рекомендована література:

1. Медвідь Л.Н. Роль сувенірної продукції в презентації та популяризації туристичного регіону. *Науковий вісник Херсонського національного університету. Серія географічні науки*. 2017. Вип. 7. С. 203- 209.
2. Найден О.С. Український народний сувенір: Історія. Семантика. Образна своєрідність. Функціональні особливості. К., 2000. 53 с.
3. Bryman, A. (2004). *The Disneyization of Society*. London: Sage.
4. Cohen, E. (1988). Authenticity and Commoditization in Tourism, *Annals of Tourism Research* 15, no. 3, 371–386.
5. Cole, Charles C. Jr., (1994). Public History: What Difference Has It Made? *The Public Historian* 16, no. 4,9–35.
6. Feifer, M. (1985). *Going Places. The Ways of the Tourist from Imperial Rome to the Present Day*. London: Macmillan.
7. Gautchi, P. & Hodel, J. Public History and Tourism – A Success Story? *Public History Weekly*, 2023, May 4.
8. Memminger, J. & Sandner, R. (2020). Touristisch aufbereitete historische Stätten und (Re-) Konstrktionen,” in *Geschichtskultur – Public History – Angewandte Geschichte*, ed. Felix Hinz and Andreas Körber, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 304–325.

Контрольні питання до Змістового модулю 1.

1. Охарактеризувати основні підходи і визначення до поняття «туризмологія».
2. «Історична туризмологія»: зміст, підходи до визначення.
3. Пояснити значення терміну «праксеологія туризму».
4. Дайте визначення та охарактеризуйте поняття «просторова мобільність».
5. Історія транспорту (річковий, морський, залізничний, авіаційний, автомобільний) та його вплив на розвиток туризму.
6. Розкрийте вплив і значення туризму для пізнання історії та формування світогляду туристів.
7. Охарактеризувати основні здобутки наукових туризмознавчих шкіл (по країнам).

8. Розкрийте зміст концепції «Туризм для відпочинку» (XIX ст.) та особливості її реалізації.
9. Поясніть суть «революцій» в індустрії гостинності другої половини XX – початку XXI століття.
10. Сувенірна індустрія: історія та структура ринку.
11. Публічна історія і туризм: форми взаємодії.
12. Розкрийте зміст поняття «маршрутний туризм».
13. «Туристичне використання історії»: охарактеризуйте зміст поняття.
14. Деколонізація сучасного туристичного простору: зміст і форми реалізації.
15. Туристичний потенціал місць історичної пам'яті.
16. Історія впровадження цифрових технологій в туризмі (основні результати).
17. Які види і форми документування і збереження історій туристів?
18. Поясніть зміст терміну «Деснізація туризму».
19. «*Історія для туристів*», «*історія про туристів*», «*історія від туристів*» : розкрийте зміст понять.
20. Туристи як очевидці подій, фіксатори повсякденності та рівня задоволення: документування та збереження історій туристів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ІСТОРИЧНА ТУРИЗМОЛОГІЯ: НАПРЯМКИ, УСТАНОВИ, ІНСТИТУТИ.

ТЕМА 5. ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ТУРИЗМ (12 ГОД.)

Місця пам'яті як складові культурного ландшафту. Поняття і функції історичної пам'яті. Історична пам'ять, історична свідомість й історія суспільства. Офіційний і неофіційний рівні історичної пам'яті. Матеріальні і нематеріальні форми історичної пам'яті. Інститути збереження історичної пам'яті.

Туристичний потенціал місць історичної пам'яті. Типи місць пам'яті (місця покоління, місця спогадів, священні місця і міфологічні ландшафти, поховання, травматичні місця). Функції пам'ятних місць. Пам'ятні місця, історична самосвідомість і колективна ідентичність. Міфологія в туризмі.

Взаємозв'язок історичної політики і туристичного потенціалу регіону. Державна меморіальна політика і туризм. Вплив державної політики з охорони та збереження пам'яток історії та культури на розвиток місцевого туризму. Туризм як стимул для розвитку депресивних регіонів.

Питання деколонізації сучасного туристичного простору. Декомунізація, дерусифікація й туризмі.

Семінарське заняття 6 (2 год.).

1. Фактор історичної пам'яті та його значення в туристичній та екскурсійній діяльності.
2. Матеріальні форми історичної пам'яті та особливості їх використання в туризмі.
3. Нематеріальні форми історичної пам'яті й туризм.
4. Маршрутний туризм. Методологія маршрутів пам'яті. Культурні маршрути Ради Європи.
5. Проблеми містифікації й деформації історичної пам'яті в туризмі.

Завдання для самостійної роботи (8 год.).

1. Етноісторична пам'ять (питання походження, уявлення про пращурів) як компонент туристичного продукту.
2. Військово-історичні маршрути України в сучасному туризмі.

2. Розробити маршрут пам'яті (за вибором студента).

Рекомендована література:

2. Аріон О.В., Кулагіна А.І. Маршрути пам'яті в сучасному туристичному вимірі. *Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів*. 2024. Вип. 4. URL: https://constructgeo.knu.ua/assets/num/num_4_special_2024/n4_sp_19.html
3. Бабка В. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Вип. 6(74). С. 201–215.
4. Киридон А.М. Ландшафт пам'яті: концептуалізація поняття. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 6. С. 77-86.
5. Масненко В.В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*. Київ. 2002. № 5. С. 49-62.
6. Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців. Звіт за результатами опитування. Проведено компанією “Human Research” на замовлення Державного агентства з розвитку туризму. Листопад – грудень 2021 року. URL: <https://www.tourism.gov.ua/statistic>.
7. Парфіненко А. Історична пам'ять. *Історіографічний словник: навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів / за ред. С. І. Посохова. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. С. 75 -79.*
8. Харчук Р. Історична пам'ять Т.Г. Шевченка. Спроба реконструкції. Київ: Академія, 2019. 216 с.
9. Apaydin, V. (Ed.) (2020). *Critical Perspectives on Cultural Memory and Heritage: Construction, Transformation and Destruction*. UCL Press. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctv13xpsfp>;
10. Cultural Routes of the Council of Europe (2023). URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>;
11. Durusoy, E. (2014). From an ancient road to a cultural route: Conservation and Management of the Road between Milas and Labraunda. Istanbul : Institut français d'études anatoliennes. 59. doi:10.4000/books.ifeagd.211. URL: <https://books.openedition.org/ifeagd/211>;
12. Engerman, D. (1994). Research Agenda for the History of Tourism: Towards an International Social History. *American Studies International*, vol. 32, no. 2: 3-31.
13. MacLeod, N. (2012). Cultural routes, trails and the experience of place. *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*. 1st Edition (Edited By M.Smith, G.Richards). London: Routledge. URL: https://www.academia.edu/22951156/Cultural_Routes_Trails_and_the_Experience_of_Place
14. The ICOMOS Charter on Cultural Routes. The International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS. Ratified by the 16th General Assembly of ICOMOS, Québec (Canada), on 4 October 2008. URL: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/culturalroutes_e.pdf;

ТЕМА 6. МУЗЕЙНИЙ ПРОСТІР В ТУРИЗМІ (12 ГОД.).

Музеї і формування соціокультурного простору туристичних дестинацій. Місце туризму в реалізації інноваційних музейних концепцій. Дозвілєві форми роботи музеїв і організація туристичних відвідувань (фестивалі, тематичні вечори, конкурси, свята). Туризм і комерційна діяльність музеїв, реалізація музейних туристичних продуктів і послуг.

Виставки як інструмент актуалізації музейних колекцій. Типи музейних виставок (тематичні виставки, виставки-персоналії, презентаційні виставки та ін.) Виставково-ділова діяльність музеїв. Міжнародні музейні салони і форуми: форми співпраці з туристичним бізнесом. Питання покращення туристичної привабливості музеїв.

Досвід реалізації туристично орієнтованих стратегій провідних музеїв світу. Історичні музеї світу: стратегії розвитку. «Відкритий музей» в туризмі: зміст та використання.

Музейний туризм як інструмент популяризації історії й культури регіонів України.

Семінарське заняття 7 (2 год).

1. Музеї й туристична інтерпретація культурної спадщини. Музейна складова туристичній діяльності.
2. Туристський продукт музейного характеру: структура, особливості реалізації.
3. Виставкова діяльність музеїв і туризм.
4. Концепція «відкритого музею» в туризмі.
5. Скансенологія в контексті розвитку музейного туризму.

Завдання для самостійної роботи (8 год.):

1. Аналіз туристично орієнтованих стратегій провідних музеїв світу (за вибором студента).
2. Історичні музеї: концепції презентації та стратегії використання в туризмі (за вибором студента).

Рекомендована література:

1. Бабарицька В. К., Короткова А. Я., Малиновська О. Ю. Екскурсознавство і музеєзнавство. Київ : Альтерпрес, 2012. 444 с.

2. Балабанов Г. В. Музеї як чинник розвитку туризму: європейський досвід та українські реалії. Функціонування та перспективи розвитку туристичної галузі України: монографія / за заг. редакцією М. Ю. Барна. Львів, 2018. С. 338–360.
3. Банах В. Експозиційна робота музеїв : навч. посіб. Львів : Логос, 2018. 175 с.
4. Башкатов, Ю.Ю. & Терпиловський, Р.В. До історії скансенів у Європі. *Археологія і давня історія України: Зб. наук. пр. ІА НАН України*. 2011. 5. 7-16.
5. Гаврилук С. Перспективи музеїв як об'єктів культурного туризму. *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. 2019. № 7. С. 144–153.
6. Киридон А. Музеї як інституції пам'яті. Україна-Європа-Світ. *Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2015. Вип. 16(1). С. 193 – 200.
7. Любіцева О. О., Шпарага Т. І. Музейний туризм. Київ, 2021. 150 с.
8. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
9. Сайчук В.С., Дудник І.М., Пестушко В.Ю. Проблеми визначення об'єкту музейного туризмознавства. *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-6>
10. Скабара Р.М. Музейний туризм як перспективний напрям розвитку індустрії гостинності Львівської області. 240-245. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/29107/1/%D0%A1%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%A0.pdf>
11. De Campos Maria do Rosario Castico (2021). Museums, Tourism and Interpretation of the Heritage Rosa dos Ventos, *UCS Universidade di Caxias do Sul*, vol. 13, núm. 3: 894-900, DOI: <https://doi.org/10.18226/21789061.v13i3p894>
12. Herreman, Yuri. Museum and tourism: culture and consumption, *Museum International*, L., 3, pp. 4-12; <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000113049>

ТЕМА 7. БІБЛІОТУРИЗМ В СУЧАСНІЙ ТУРИСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ (12 ГОД.)

Бібліотуризм (бібліотечний туризм) в структурі історико-культурного туризму та туризму вражень. Бібліотека як туристичний ресурс: основні чинники. Архітектура і дизайн бібліотечних споруд в туристичні практики. Бібліотечні фонди як об'єкт туристського інтересу. Бібліотечна справа: головні історичні віхи. Бібліотечні колекції в науковому туризмі. Роль бібліотек у формуванні ринку туристичного попиту. Роль бібліотек в інформаційному супроводі туристичної діяльності. Бібліотеки як проєктні та організаційні центри туристичного дозвілля. Бібліотеки і питання туристичного споживання. Світовий і український досвід розвитку бібліотуризму.

Семінарське заняття 8 (2 год.).

1. Світовий досвід розвитку бібліотуризму.
2. Бібліотечні споруди в архітектурному і життєвому просторі туристичних міст і сіл.

3. Міжнародні організації і проекти розвитку бібліотуризму. Проект «1001 бібліотека які варто побачити, перш ніж померти» (Всесвітній бібліотечно-інформаційний конгрес, Ліон, 2017) .

4. Досвід розвитку бібліотечного туризму в Україні. Проект «Бібліотечний туризм: пізнай Україну та її бібліотеки».

Завдання для самостійної роботи (8 год.) :

1. Бібліотека і туризм: з досвіду провідних бібліотек світу (Британська бібліотека, Бібліотека Конгресу (США), Нью-Йоркська публічна бібліотека, Національна бібліотека Франції, Національна бібліотека Китаю, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського та ін.) (за вибором студента).

2. Розробити концепцію бібліо- туру (за вибором студента).

3. Бібліотечна колекція «Travel History Collections» (IHR) (Travel History Collections of Institute of Historical Research, School of Advance Study University of London): аналіз електронних джерел. <https://www.history.ac.uk/library/collections/travel>

Рекомендована література:

1. Артамонова С. З історії спорудження бібліотечних будівель. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. К., 2004. Вип. 13. С. 500-509.
2. Артамонова С. Проблеми архітектури та дизайну бібліотечних будівель у світовій практиці. *Бібліотечна планета*. 2002. № 1. С. 26-27.
3. Бібліотечне приміщення очима користувача бібліотеки. *Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2008 році : інформ.-аналіт. огляд / уклад. Г. А. Войцехівська ; редкол.: Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. П. Пацеля*. К. : ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2009. С. 29-31.
4. Волян Н., Жук Л. Місце публічної бібліотеки в туристичній інфраструктурі краю. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2017. № 4. С. 22-24.
5. Пацеля, О. П. Бібліотечні споруди в архітектурному просторі сучасного міста. *Бібліотечні будівлі в контексті сучасної моделі інформаційно-комунікативної діяльності : матеріали Всеукр. симп. до 100-річчя будівлі ОДНБ ім. М. Горького, Одеса, 3 верес. 2007 р. / упоряд.: Г. В. Устюжаніна, М. В. Тетенко ; ред. М. Л. Десенко*. Одеса, 2008. С. 36-39.
6. Прокопенко Л. Бібліотечний туризм: визначення поняття. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 4. С.17-24.
7. Туризм і бібліотеки: найкращий зарубіжний та національний досвід. URL: <https://ula.org.ua/bibliomist/images/>

- documents/120/U_skarbnysiu_bibliotekariu_turysm_ta_biblioteku.pdf (дата звернення: 27.05.2020)
8. Туризм як тренд: досвід роботи бібліотек Запорізької області / Запоріз. обл. універс. наук. б-ка. Запоріжжя, 2017. 39 с.
  9. Ходарева Ю. В. ХДНБ ім. В. Г. Короленка як об'єкт бібліотечного туризму (за результатами меморіальної діяльності). *Короленківські читання – 2017: «Бібліотеки, архіви, музеї: динамічний розвиток і пошук нових форматів»: матеріали XX Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 26 жовт. 2017 р. : у 2 ч. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка, Харків. держ. акад. культури. Харків, 2018. Ч. 1. С. 153–164.*
  10. Moiteiro, G. C. What if documentary heritage attracted tourists? Thoughts on the potential for tourism of Historical Libraries and Archives, *Tourism and history of World Heritage – Case Studies of Ibero–American Space*, https://www.academia.edu/36544737/What_if_Documentary_Heritage_Attracted_Tourists_Thoughts_on_the_Potential_for_Tourism_of_Historical_Libraries_and_Archives
  11. Rogia, M. I. & Guerreiro, D. (2021). Reading tourism destination: bibliotourism and place perception *Journal of Spatial and Organizational Dynamics*, vol. IX, issue 1, 42-60.
  12. Tokić, K., & Tokić, I. (2018). Tourism Potential of libraries. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 66(4), 443-460.

ТЕМА 8. АРХИВИ І ТУРИЗМ (12 год.).

Архівні матеріали як джерело дослідження туризму. Класифікація туристичних джерел архівного характеру (документи державних органів влади і громадських організацій, туристичні брошури, листівки, фотографії, відео та аудіо джерела, рекламні матеріали, путьові щоденники, архіви туристичних організацій, статистичні джерела, мистецькі твори та ін.).

Основні архівні колекції з історії туризму. Характеристика архіву компанії «Томас Кук і сини». Архіви й історичний ресурс місцевих громад. Архіви і проблема задоволення історичної цікавості відвідувачів. Мова архівних документів: питання доступності і можливості опанування.

Історія туризму в інформаційному світі. Оцифрування туристичної тематики в архівах країн світу: нові підходи до дослідження. Фото колекції провідних архівних установ світу та їх значення для туризмознавства.

Маркетингові стратегії архівної діяльності. Демократичність і свобода доступу до архівних документів як основа зростання їх туристичної привабливості.

Архіви в діаспорному і ностальгічному туризмі.

Семінарське заняття 9 (2 год.)

1. Фонди архівів з історії туризму. Заняття відбувається на базі архівних установ м. Києва (Державний архів міста Києва, наприклад).

Завдання для самостійної роботи (8 год.)

1. Історичний архів туризму (НАТ, German: Historisches Archiv zum Tourismus, Берлін): історія створення, структура фондів.

2. Маркетингові туристичні стратегії архівної діяльності.

2. Архівна складова діаспорного і ностальгічного туризму.

Рекомендована література:

1. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї–джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. Вип.1. С. 3-10.
2. Калакура Я.С. Менеджмент в архівній справі. Конспект лекцій. К.: ВПЦ Київський університет, 2018. 240 с.
3. Abadi Nasab, P.S., Carr, N. & Walters, T. (2022) Using Archival Material in Tourism, Hospitality, and Leisure Studies: Beauty and the Beast , Okumus, F., Rasoolimanesh, S.M. and Jahani, S. (Ed.) *Advanced Research Methods in Hospitality and Tourism*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 111/ URL: <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-550-020221006>
4. Battilani P. Digital archives as a tool to strengthen tourism research: the Italian case *Méthodes informatiques et quantitatives en histoire du tourisme*24 | 2023 URL: <https://doi.org/10.4000/tourisme.6258>
5. Keskin, İshak, Furat Mehmet Fahri, Güler Ceyhan, (2020). Why Cultural Heritage Tourism Needs Archives? *The Journal of Information and Documentation Studies*, 14: 43-84. URL: <http://iupress.istanbul.edu.tr/en/journal/bba/article/kulturel-miras-turizminin-neden-arsivlere-ihdiyaci-var>
6. Moiteiro, G. C. What if documentary heritage attracted tourists? Thoughts on the potential for tourism of historical Libraries and Archives, *Tourism and history of World Heritage – Case Studies of Ibero–American Space*, https://www.academia.edu/36544737/What_if_Documentary_Heritage_Attracted_Tourists_Thoughts_on_the_Potential_for_Tourism_of_Historical_Libraries_and_Archives
7. Oregon State University. Travel and tourism in in the Special collection and Archive research Centre. URL: <https://guides.library.oregonstate.edu/traveltourism/selectcollections>

ТЕМА 9. ЕКСКУРСОЛОГІЯ В ТУРИЗМОЗНАВСТВІ (12 ГОД.).

Екскурсологія як складова туризмології: наукове обґрунтування історії, теорії та практики екскурсійної справи. Функції екскурсології: науково-методична, просвітницька, виховна, емоційно-естетична.

Екскурсійна діяльність як пріоритетний напрямок індустрії культурного туризму. Екскурсологія – складова світоглядної культури туриста. Екскурсія як соціокультурне явище і туристична послуга.

Досвід зарубіжних країн щодо вивчення, узагальнення та розвитку екскурсійної справи. Досвід підготовки кадрів для екскурсійної справи в Україні і світі.

Екскурсійна справа і деколонізаційні процеси.

Семінарське заняття 10 (2 год.)

1. Екскурсія як соціокультурне явище.
2. Екскурсія як туристична послуга.
3. Система підготовки екскурсоводів в Україні і світі: державні і приватні установи. Проаналізувати програми підготовки екскурсоводів (установи на вибір студентів).
4. Екскурсійна діяльність в контексті деколонізації.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дослідження історії розвитку екскурсоводчої справи в країнах світу (за вибором студента).
2. Підготувати есе на тему: «Проблеми моделювання ідеальної екскурсії і впливу екскурсії на свідомість людей».
4. Розробити екскурсію на історичну тематику (за вибором студента).

Рекомендована література:

1. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсоводство і музеєзнавство : навчальний посібник. К. : Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Галасюк С.С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 178 с.
3. Зінченко В.А. Екскурсологія як туризмознавча наука. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки.* 2010. Вип.8. С. 211- 223.

4. Кіптенко В. К., Малиновська О. Ю. Організація екскурсійних послуг : підручник. Херсон : «Олді+», 2018. 518 с.
5. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 144 с.
6. Кравцов С.С., Дрокіна Н.І. Менеджмент турбюро та організаторів подорожей : навчальний посібник : Донецьк : ДІТБ, 2012. 236 с.
7. Нездоймінов С. Г. Підприємницький вектор розвитку регіонального туризму : монографія. Одеса : Пальміра, 2011. 344 с.
8. Пазенок В.С. Філософія туризму в системі філософського знання. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки.* 2010. Вип.8. С. 7-22.
9. Серета Ю. Практичний зміст туризму як соціокультурного феномену. *Вісник Харківського національного університету імені В.М. Каразіна.* 2010. № 889. С. 53-58.
10. Слатвінська О. Організація екскурсійної діяльності: навч. посіб. Умань: Візаві, 2022.
11. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник /за заг. ред. В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
12. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навч. посібник. К.: Кондор. 2004. 166 с.
13. Чагайда І. М., Грибакова С. В. Екскурсологія : навчальний посібник. К.: Кондор, 2004. 204 с.
14. Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experiences, *Sociology*, vol. 13, no. 2, 179-201.

Контрольні питання до Змістового модулю 2.

1. Охарактеризуйте місця пам'яті як складові туристичного ландшафту.
2. Охарактеризуйте туристичний потенціал місць історичної пам'яті (місця поколінь, місця спогадів, священні місця і міфологічні ландшафти, поховання, травматичні місця).
3. Маршрути пам'яті: методологічна складова.
4. Інститути збереження історичної пам'яті в туризмі.
5. Музеї і формування соціокультурного простору туристичних дестинацій.
6. Охарактеризуйте структуру музейного туристського продукту.
7. Розкрийте взаємозв'язок туризму і комерційної діяльності музеїв.
8. Дайте визначення терміну «скансеологія».
9. Бібліотека як туристичний ресурс.
10. Бібліотечні споруди в архітектурному і життєвому просторі туристичних міст і сіл.
11. Світовий і український досвід розвитку бібліотуризму.
12. Бібліотека і туризм: з досвіду провідних бібліотек світу.
13. Архіви й історичний ресурс місцевих громад.

14. Класифікація туристичних джерел архівного характеру.
15. Сучасні фотоколекції провідних архівних установ світу та їх значення для туризмознавства.
16. . Історичний архів туризму в Берліні: історія створення, характеристика фондів.
17. Архіви в діаспорному і ностальгічному туризмі.
18. Історія екскурсійної справи в Україні: основні етапи.
19. Охарактеризуйте особливості екскурсійної діяльності в контексті декомунізації.
20. Розкрийте зміст поняття: екскурсія як туристична послуга.

V. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ.

1. Охарактеризувати основні підходи і визначення до поняття «туризмологія».
2. «Історична туризмологія»: зміст, підходи до визначення.
3. «Туристичне використання історії»: охарактеризуйте зміст поняття.
4. Пояснити значення терміну «праксеологія туризму».
5. Концепція «особливого історичного почуття»: питання туристичної мотивації (Х. Шподе).
6. Історичний туризм в системі національно-патріотичного виховання.
7. Дайте визначення та охарактеризуйте поняття «просторова мобільність».
8. Політичні, соціально-економічні, культурні та релігійні чинники мобільності.
9. Осмислення феномену подорожей: від античної філософії до Нового часу.
10. Характеристика основних періодів становлення науки про туризм.
11. Історія транспорту (річковий, морський, залізничний, авіаційний, автомобільний) та його вплив на розвиток туризму.
12. Розкрийте вплив і значення туризму для пізнання історії та формування світогляду туристів.
13. Охарактеризувати основні здобутки наукових туризмознавчих шкіл (по країнам).
14. Швейцарська, австрійська і німецька наукові туризмознавчі школи: історія, основні здобутки.
15. Французька туризмознавча школа: історія, основні здобутки (XIX – XXI ст.).
16. Американська наукова школа в XX – на початку XXI століття.
17. Історія становлення польської туризмознавчої школи.
18. Історія діяльності науково-дослідних центрів Європи і Америки, що спеціалізуються на дослідженні туризму.
19. Розвиток туризмознавчих досліджень в Україні.
20. Туристичне відкриття нових країн і континентів XV – XIX ст.: експедиції, наукові й практичні результати.
21. Світові торговельні компанії як «локомотиви» пізнання світу. Історія торгових товариств епохи колоніального панування:

22. Розкрийте зміст концепції «Туризм для відпочинку» (XIX ст.) та особливості її реалізації.
23. «Масовий туризм» середини XIX століття – початку XXI століть: періодизація, основні характеристики.
24. «Перша революція: Розкіш і обслуговування (1961 –1980 рр.)». «Золотий вік» гостинності. Лідери індустрії.
25. «Друга революція: сегментація готельних ринків (1981 – 2000)». Концепція «Дизайн-готелю».
26. «Третя революція: Digital Distribution» (від середини 1990-х років). Індустрія гостинності в епоху інтернет-технологій
27. Поясніть суть «революцій» в індустрії гостинності другої половини XX – початку XXI століття.
28. Сувенірна індустрія: історія і структура ринку.
29. Публічна історія і туризм: форми взаємодії.
30. Розкрийте зміст поняття «маршрутний туризм».
31. Деколонізація сучасного туристичного простору: зміст і форми реалізації.
32. Туристичний потенціал місць історичної пам'яті.
33. Історія впровадження цифрових технологій в туризмі (основні результати).
34. Які види і форми документування і збереження історій туристів?
35. Поясніть зміст терміну «Деснізація туризму».
36. «Історія для туристів», «історія про туристів», «історія від туристів» : розкрийте зміст понять.
37. Туристи як очевидці подій, фіксатори повсякденності, рівня задоволення: документування та збереження історій туристів.
38. Охарактеризуйте місця пам'яті як складові туристичного ландшафту.
39. Охарактеризуйте туристичний потенціал місць історичної пам'яті (місця поколінь, місця спогадів, священні місця і міфологічні ландшафти, поховання, травматичні місця).
40. Маршрути пам'яті: методологічна складова.
41. Інститути збереження історичної пам'яті в туризмі.
42. Державна меморіальна політика і туризм.
43. Історична складова культурного, меморіального, діаспорного, воєнного туризму.
44. Музеї і формування соціокультурного простору туристичних дестинацій

45. Охарактеризуйте структуру музейного туристського продукту.
46. Розкрийте взаємозв'язок туризму і комерційної діяльності музеїв.
47. Дайте визначення терміну «скансеологія».
48. Бібліотека як туристичний ресурс.
49. Бібліотечні споруди в архітектурному і життєвому просторі туристичних міст і сіл.
50. Світовий і український досвід розвитку бібліотуризму.
51. Бібліотека і туризм: досвід провідних бібліотек світу.
52. Архіви й історичний ресурс місцевих громад.
53. Класифікація туристичних джерел архівного характеру.
54. Сучасні фото колекції провідних архівних установ світу та їх значення для туризмознавства.
55. Історичний архів туризму в Берліні: історія створення, характеристика фондів.
56. Архіви в діаспорному і ностальгічному туризмі.
57. Розкрийте зміст поняття: екскурсія як туристична послуга.
58. Історія екскурсійної справи в Україні: основні етапи.
59. Охарактеризуйте особливості екскурсійної діяльності в контексті декомунізації.
60. Російсько-українська війна в сучасній туристичній практиці.

VI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Абрамов В. В. Конспект лекцій з дисципліни «Туризмологія». Харків. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. 71 с.
2. Аріон О.В., Кулагіна А.І. Маршрути пам'яті в сучасному туристичному вимірі. *Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів*. 2024. Вип. 4. URL: https://constructgeo.knu.ua/assets/num/num_4_special_2024/n4_sp_19.html
3. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2007. 464 с.
4. Бабка В. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Вип. 6(74). С. 201–215.
5. Біль М. М. Просторова мобільність населення: теорія, методологія, практика: монографія. Львів : ПАІС, 2018. 392 с.
6. Божко Л.Д. Туризм як соціокультурний феномен: історія і сучасність (середина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. Харків: Лідер, 2017. 304 с.
7. Бордун О., Романів П. Системна класифікація туризмознавства: наукові традиції та сучасні виклики. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2019. Вип. 53. С. 59–69.
8. Васильчук В. Туризмологія в Україні та світі: історіографія дослідження. *Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія: Історія, економіка, філософія*. 2020. № 25. С. 56-72.
9. Волян Н., Жук Л. Місце публічної бібліотеки в туристичній інфраструктурі краю. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2017. № 4. С. 22–24.
10. Герасименко В. Г. Місце теорії туризму в структурі туризмології. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму*. 2012. № 7. С. 60-69.
11. Дімова, Л. С. (2022). Туризмологія Франції в спецкурсі «Туристичний потенціал франкомовних країн» (для магістрів спеціальності 242 Туризм). *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*, 27(1(40)), 144–154. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2022.1\(40\).257539](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2022.1(40).257539)

12. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї–джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. Вип.1. С. 3-10.
13. Зінченко В.А. Екскурсологія як туризмознавча наука. *Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософські науки*. 2010. Вип.8. С. 211- 223.
14. Історико-культурний туризм: український і світовий. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 5 квітня 2019 р.) / Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, І. К. Патриляк, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: «Фоліант», 2019. 331 с.
15. Історико-культурний туризм: український і зарубіжний досвід. Збірник матеріалів Другої міжнародної наукової конференції (Київ, 11 лютого 2022 р.) / Редкол.: І. К. Патриляк (голова), М. Маркова, О. П. Реєнт та ін. К.: Ліра – К, 2022. 462 с.
16. Калакура Я.С. Менеджмент в архівній справі. Конспект лекцій. К.: ВПЦ Київський університет, 2018. 240 с.
17. Киридон АМ. Ландшафт пам'яті: концептуалізація поняття. *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 6. С. 77-86
18. Лукашевич М. П., Ф. Ф. Шандор. Соціологія туризму: курс лекцій Ужгород: Мистецька Лінія, 2008. 340 с.
19. Любіцева О. О., Шпарага Т. І. Музейний туризм. Київ, 2021. 150 с.
20. Масненко В.В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості. *Український історичний журнал*. Київ. 2002. № 5. С. 49-62.
21. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ніка –Центр, 2005. 316 с.
22. Парфіненко А. Історична пам'ять. *Історіографічний словник: навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів / за ред. С. І. Посохова*. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. С. 75 -79.
23. Прокопенко Л. Бібліотечний туризм: визначення поняття. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 4. С.17-24.

24. Сайчук В.С., Дудник І.М., Пестушко В.Ю. Проблеми визначення об'єкту музейного туризмознавства. *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-6>
25. Самохвал О.О. Тенденції розвитку туристичної освіти в Швейцарії: історичний огляд та сучасні реалії. *Молодий вчений*. 2018. №9. С. 69–73.
26. Самохвал О.О. Туристична освіта німецькомовних країн Західної Європи: ретроспектива та сучасний стан: монографія. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. 556 с.
27. Самохвал О.О. Туристична освіта Німеччини, Австрії та Швейцарії: історична ретроспектива та сучасний стан: навч. посіб. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 108 с.
28. Серета Ю. Практичний зміст туризму як соціокультурного феномену. *Вісник Харківського національного університету імені В.М. Каразіна*. 2010. № 889. С. 53-58.
29. Торяник В. М., Хрідочкін А. В., Джинджоян В.В. Екскурсологія : підручник /за заг. ред. В.О. Негодченка. Дніпро : ДГУ, 2022. 370 с.
30. Туризм у ХХІ столітті: виклики та реагування [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27 листопада 2020 р.] / упор. В. Винниченко. К, 2020. 214 с.
31. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму /В.К. Федорченко, В.С. Пасенок, О.А. Кручек, Т.А. Дьорова, О.О. Любіцева та ін. Київ: Академія, 2013. 368 с.
32. Федорченко В.К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Монографія. К.: Слово, 2004. 465 с.
33. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні. навч. посібник. К.: Вища школа. 2002. 195 с.
34. Феномен туризму: розмаїття сенсів: монографія; за ред. О. О. Красноручького, Н. І. Моїсєєвої. Харків : Видавництво «Стильна типографія», 2019. 252 с.
35. Brenner, Robert (1993). *Merchants and Revolution: Commercial Change, Political Conflict, and London's Overseas Traders, 1550–1653*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
36. Bryman, A. (2004). *The Disneyization of Society*. London: Sage.
37. Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experiences, *Sociology*, vol. 13, no. 2, 179-201.

38. Cohen, E. (1988). Authenticity and Commoditization in Tourism, *Annals of Tourism Research* 15, no. 3, 371–386.
39. Cole, Charles C. Jr., (1994). Public History: What Difference Has It Made? *The Public Historian* 16, no. 4, 9–35.
40. Cultural Routes of the Council of Europe (2023). URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>;
41. Engerman, D. (1994). Research Agenda for the History of Tourism: Towards an International Social History. *American Studies International*, vol. 32, no. 2: 3-31.
42. Farrington, A. (2002). Trading Places: The East India Company and Asia 1600–1834. The British Library Publishing Division
43. Feifer, M. (1985). Going Places. The Ways of the Tourist from Imperial Rome to the Present Day. London: Macmillan.
44. MacLeod, N. (2012). Cultural routes, trails and the experience of place. The Routledge Handbook of Cultural Tourism. 1st Edition (Edited By M.Smith, G.Richards). London: Routledge. URL: <https://www.academia.edu/22951156/Cul>
45. Rogia, M. I. & Guerreiro, D. (2021). Reading tourism destination: bibliotourism and place perception. *Journal of Spatial and Organizational Dynamics*, vol. IX, issue 1, 42-60.

Інтернет-ресурси:

1. Всесвітня асоціація з питань відпочинку (World Leisure Association – WLRA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.worldleisure.org/>
2. Всесвітня рада з туризму і подорожей (The World Travel & Tourism Council) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://wttc.org/>
3. Всесвітня федерація асоціацій туристичних агентств (Universal Federation of Travel Agents' Association – UFTAA); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tourismnotes.com/universal-federation-of-travel-agents-associations-uftaa/>
4. Глобальна асоціація з туризму з діловими цілями (Global Business Travel Association – IBTA); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gbta.org/>
5. Міжнародна асоціація гідів з супроводу (туристичного ескорту) (International Association of Tour Managers – IATM); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iatm.info/>

6. Міжнародна асоціація наукових експертів у галузі туризму (International Association of Scientific Experts in Tourism – AIES); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.aiest.org/>
7. Міжнародна асоціація спеціалістів — організаторів конгресів (International Association of Professional Congress Organizers – IAPCO); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iapco.org/about-iapco/>
8. Міжнародна молодіжна туристична служба (Federation of Youth Travel Organizations – FIYTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uia.org/s/or/en/1100051158>
9. Міжнародна федерація кінноспортивного туризму (Federation Internationale de Tourisme Equestre – FITE); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fite-net.org/>
10. Міжнародна федерація кемпінгу і караванінгу (Federation Internationale de camping et de caravanning – FICC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ficc.org/en/>
11. Міжнародна федерація організацій соціального туризму (International Federation of Popular Travel Organization – IFPTO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uia.org/s/or/en/1100042217>
12. Міжнародна федерація туроператорів (International Federation of Tour Operators – IFTO); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uia.org/s/or/en/1100060675>
13. Міжнародне бюро виставок (Bureau International des Expositions – BIE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://12.bie-paris.org/site/en/>
14. Міжнародний союз асоціацій (Union de Accosiations Internationale - IUA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uia.org>
15. Союз міжнародних ярмарків (Union des Foires Internationales – UFI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ufi.org/>
16. Рада з молодіжних обмінів країн Співдружності (Commonwealth Youth Exchange Council – CYEC); [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cyec.org.uk
17. ЮНЕСКО. UNESCO. World Heritage Convention. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://whc.unesco.org>
18. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.un>